

BRIEF UIT DEN VREEMDE.

HET VIJFTIGJARIGE BESTAAN VAN HET INSTITUT PASTEUR.

„Prenez intérêt à ces demeures sacrées que l'on désigne du nom expressif de laboratoires, demandez qu'on les multiplie, ce sont les temples de l'avenir”.

LOUIS PASTEUR (1868).

De herdenking van de stichting van het Institut PASTEUR te Parijs voor vijftig jaren werd door de omstandigheden vertraagd. Daar de plechtige opening in het najaar 1888 — den 14den November — was geschied, had men de herdenking willen verbinden aan het eerste internationale congres der Association des microbiologistes de langue française, dat verleden jaar in het najaar te Parijs bijeenkwam. Doch de spanning in de laatste week van September maakte de voorbereiding van een viering, waarbij op de tegenwoordigheid van den president der republiek mocht worden gerekend, onmogelijk.

Van het uitstel kwam echter geen afstel. Woensdag 15 Maart vond de plechtigheid plaats, onder voorzitterschap van den Minister voor Volksgezondheid, den heer RUCART. Zij was gekenmerkt door den eenvoud, die het Institut PASTEUR in al zijn geledingen steeds heeft gekenmerkt. Een paar voor den heer LEBRUN en zijn kleine gevolg bestemde fluweelen stoelen — met eenige moeite in de voorste rij van het amphitheater ondergebracht — vormde het eenige stoffelijke kenteeken van feestelijkheid.

Men weet hoe de laatste ontdekkingen van PASTEUR — de vaccinatie tegen miltvuur en de op den grondslag van vaccinatie uitgewerkte behandeling van hondsdolheid (1885) — sterk tot de verbeelding, ook van den leek, hebben gesproken. Den 1en Maart 1886 nam de Académie des Sciences het initiatief tot een openbare inzameling in Frankrijk en in het buitenland, teneinde de voortzetting van den wetenschappelijken arbeid van PASTEUR en zijn medewerkers in een tot het doel te scheppen inrichting te verzekeren.

Twee en een half jaar later was het Institut PASTEUR in werking. Bij de opening bestond het uit afdelingen voor hondsdolheid (GRANCHER), algemeene microbiologie (DUCLAUX), hygiënische microbiologie (CHAMBERLAND), en pathologische microbiologie (ROUX). Aan twee Russische onderzoekers, METCHNIKOFF en GAMALEIA werden de morfologie en de vergelijkende microbiologie toevertrouwd.

Een poging in dezen brief een volledig beeld te geven van de wijze waarop zich het Institut PASTEUR onder zijn directeuren PASTEUR, DUCLAUX, ROUX, CALMETTE en MARTIN heeft ontwikkeld zou mij te ver voeren. Een paar korte opmerkingen mogen hier echter plaats vinden.

Het wetenschappelijke onderzoek op alle gebieden, die door PASTEUR zijn ontgonnen, is steeds hoofdzaak der instelling geweest.

Zooals zij METCHNIKOFF, den onderzoeker der immuniteit tot zich trok, zoo heeft zij een anderen NOBEL-prijswinnaar LAVERAN, den ontdekker der malaria-parasieten, gehuisvest en rekt zij WINOGRADSKY, den ontdekker van de nitrificerende grondbacteriën nog tot de haren. Zij werd gediend door CALMETTE, hygiënist der koloniën en tuberculose-onderzoeker, door den NOBEL-prijswinnaar CHARLES NICOLLE, den ontdekker van de luis als overbrenger van vlektyphus, door BORREL, die op zoo velelei gebied zijn sporen verdiende, door de pestbestrijders YERSIN en HAFKINE, door den biochemicus SCHOËN en door den protozoöloog MESNIL.

Van haar huidige medewerkers noem ik slechts enkele der meest bekende namen: LEVADITI, die door zijn veelzijdigheid en werkkraft in de laatste 30 jaren wel het meest op den voorgrond trad; den uitvinder van het anatoxine, RAMON, den biochemicus, leerling van DUCLAUX, BERTRAND; METCHNIKOFF's medewerker en opvolger BESREDKA; de tuberculose-onderzoekers GUÉRIN, BOQUET, NÈGRE, VAN DEINSE en SAENZ; den pestonderzoeker DUJARDIN-BEAUMETZ, den chemotherapeut FOURNEAU, den anaërobiontenkenner WEINBERG, den entomoloog ROUBAUD, den

spirochaetose-onderzoeker PETTIT, den gelekoortsbestrijder MARCHOUX, den antigenenontleder BOIVIN, den physioloog LWUOFF en de tropische specialisten SERGENT (Algiers), BURNET (Tunis), LAIGRET (Cameroun) en LEBLANC (Marocco).

Van de talrijke vreemdelingen, die hun belangrijkste werk te Parijs hebben verricht, zij slechts JULES BORDET vermeld. De banden van dezen Belgischen „pastorien" met het instituut zijn nooit verbroken. Thans, na zijn emiritaat, doceert hij opnieuw de immunologie te Parijs.

Uit PASTEUR's overtuiging, dat de resultaten van het wetenschappelijke onderzoek bestemd zijn de menschheid ten goede te komen, volgde dat ook de practische toepassingen der microbiologie binnen den gezichtskring van het instituut zouden behooren. De aanstonds ingestelde afdeeling ter behandeling van hondsdolheid was hier reeds de uitdrukking van; de bereiding van het diphtherieserum, in aansluiting aan de ontdekking van het diphtherietoxine door ROUX en het antitoxine door V. BEHRING volgde spoedig; geleidelijk ontwikkelde zich dan een volledige afdeeling ter bereiding van sera en vaccins, de productie van chemotherapeutica van EHRLICH inbegrepen.

Ook het Hôpital PASTEUR, gebouwd volgens de plannen van ROUX en MARTIN, waarvan het stelsel tot afzondering van de besmettelijke ziekten als een principieele verbetering allerwegen is nagevolgd, beteekende een typische verwezenlijking van een van PASTEUR's idealen.

De derde taak, die het Institut PASTEUR met eere vervult, ligt op het gebied van onderwijs. Van haar oprichting af heeft de instelling vele leerlingen getrokken en al spoedig werd het onderwijs in den vorm van practische cursussen met vóórcolleges verwezenlijkt. Hiervan was ROUX de ziel: een geboren „schoolmeester", zeer streng in de methodische opvoeding van de „pastorianen". Daarbij een voortreffelijk spreker: ROUX' colleges over miltvuur, hondsdolheid en andere onderwerpen, door hem bestudeerd als medewerker van PASTEUR, zijn mij even onvergetelijk als die van METCHNIKOFF.

Deze vluchtige opsomming moge dan ter inleiding hebben gediend van een kort relaas der indrukwekkende plechtigheid op Woensdag 15 Maart.

Het amphitheater in het gebouw der Chimie biologique aan de overzijde van de Rue du docteur ROUX (vroeger Rue Dutot geheeten) was overvol. Om den presideerende minister schaarde zich de directie van het instituut in Frankrijk met de directeurs der filialen van het instituut in Frankrijk en koloniën. Op de eerste rij nam, zooals gezegd, de president der republiek plaats; een groot vak was gevuld met vertegenwoordigers van buitenlandsche instituten en „pastoriens étrangers". En overigens bezeten de werkers van het instituut, met honderden andere belangstellenden dicht opeengehoopt, de banken van het steil opgebouwde spectatorium.

Het programma, dat den president werd voorgezet, was gedegen genoeg. De directeur, dr. MARTIN, gaf een fraai overzicht van het levenswerk van PASTEUR en schetste de voortzetting van dit werk gedurende de laatste 50 jaren; den onderdirecteur RAMON, die de leiding heeft van de productie te Garches (waar sera en vaccins worden bereid) werd gelegenheid gegeven in een uitvoerige lezing de beteekenis van het door hem gevonden anatoxine uiteen te zetten; aan PASTEUR's kleinzoon, dr. PASTEUR VALLÉRY RADOT, clinicus en patholoog van naam en lid van den raad van bestuur, kwam de taak toe een beeld te geven van de beteekenis der filialen van het Institut PASTEUR in de Fransche koloniën.

Dit programma werd na de rede van dr. MARTIN even onderbroken door de aanbieding van de gelukwenschen der buitenlandsche pastorianen, bij monde van den schrijver dezer regelen.

In vijftig jaar is veel veranderd; uit den bescheiden opzet in 1888 groeide een grootsche instelling. Tegenover het gebouw aan de Zuidzijde van de Rue Dutot verrezen in 1900 op het terrein aan de Noordzijde het gebouw van de Chimie microbiologique en het Hôpital PASTEUR. De tropische microbiologie kreeg eveneens haar eigen huisvesting en ruim 10 jaar geleden kwam de nieuwe tuberculoseafdeeling tot stand. Ook het filiaal te Garches werd vernieuwd en uitgebreid in het belang van fundamenteel en wetenschappelijk werk.

De werkzaamheid van het Institut PASTEUR in Frankrijk en in de Fransche koloniën heeft zich in den loop der jaren sterk ontwikkeld. De rede van dr. PASTEUR VALLÉRY RADOT gaf hieraan op indrukwekkende wijze uiting. Den grondslag hiertoe legde CALMETTE in 1891 te Saigon, YERSIN volgde te Nha-Trang (Annam); de lijst der koloniale filialen telt thans 4 instituten in Indochina, een negental instituten in Afrika (Tunis, Algiers, Tanger, Casablanca, Dakar, Saint Louis, Kindia (Fransch West Afrika), Brazzaville (Equatoriaal Afrika), Youndé (Cameroun) en eenige laboratoria hier en daar in de Fransche bezittingen verspreid.

Het koloniale werk draagt in hooge mate het karakter van de practische toepassing; buiten Frankrijk vindt het Institut PASTEUR zijn taak in nauwe samenwerking met de overheidsorganen. Om slechts één voorbeeld te noemen, het werk van CHARLES NICOLLE over vlektyphus, dat den NOBEL-prijs waard bleek, is slechts mogelijk geweest door den steun van het Bureau d'hygiène te Tunis onder CONSEIL en gaf tevens aan de hygiënische organisatie te Tunis haar wetenschappelijken onderbouw.

Toch . . . ondanks de werkzaamheid en het succes van zoovele jaren, vraagt men zich soms af, of de beteekenis van den wetenschappelijken grondslag der hygiène nog wel ten volle wordt verstaan en of de wetenschappelijke arbeid zelve bij een voldoende aantal jongeren enthousiasme weet te wekken.

Ook onder „pastoriens” hoort men klagen over neiging bij „sociale hygiënisten” de „laboratoriumkennis” voor ballast te houden en te vergeten, dat de medische functionaris, die de ontwikkeling der wetenschap niet bijhoudt, omdat hem daartoe de fundamenteele kennis ontbreekt, voor den vooruitgang van de maatschappelijke geneeskunde zelve een beletsel beteekent.

En niet minder openbaart zich, dat de opofferingen en teleurstellingen, die voor den onderzoeker zijn weggelegd, velen der besten afhoudt de wetenschappelijke loopbaan te beproeven.

Ook overigens was de plechtigheid te Parijs wel bestemd enkele gedachten en gevoelens te wekken. Hoe weinig was er in 50 jaar gevorderd op den weg naar het ideaal van menselijkheid, dat PASTEUR meer dan eens omschreef. Een bij de opening van het instituut door PASTEUR gesproken woord vond om zijn bittere juistheid opnieuw weerklank. Het spreekt van de tegenstellingen, die den mensch beheerschen: eenerzijds de zucht zijn doodelijke aanvalswerktuigen te verfijnen, anderzijds het streven naar middelen tot verhooging van zijn gezondheid en levensgeluk.

Om dat woord nog eens aan te halen:

„Une loi de sang et de mort qui, en imaginant chaque jour de nouveaux moyens de combat, oblige les peuples à être toujours prêts pour le champ de bataille, et une loi de paix, de travail, de salut, qui ne songe qu'à délivrer l'homme des fléaux qui l'assiègent. L'une ne cherche que des conquêtes violentes, l'autre que le soulagement de l'humanité, celle-ci met une vie humaine au-dessus de toutes les victoires; celle-là sacrifierait des centaines de mille existences à l'ambition d'un seul”.

Inderdaad, hoezeer bleek ook dien 15en Maart, toen men te Parijs bijeen was om PASTEUR's genie als een beginsel van internationale wetenschap te eeren, de onvolkomenheid der menselijke krachtsinspanningen in haar samenwerking: het beste dat de mensch met zijn geest weet te wrochten, vertrappt hij onder eigen voet.

J. J. VAN LOGHEM.

Parijs, 16 Maart 1939.